

PETER DINUŠ

Vysoká škola politická ÚV KSČ¹

Political Institute of the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia: Following the takeover of power in the February of 1948, the Communist Party of Czechoslovakia (CPCz – KSČ) made efforts to streamline the system of its party and political education. Their ambition was to bring this system to a qualitatively higher level by offering political education of members of the CPCz through short-term courses organized by the party-political school of a college type. The institute was to provide activists of the Communist Party of Czechoslovakia and members of the Party elite with university education equivalent to that provided by state universities and colleges. This effort resulted in the establishment of the Political Institute of the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia, which developed its activity in the period of 1953-1990.

The Political Institute of the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia (PI CC CPCz) was under the supervision of the CC CPCz in terms of content, personnel and economic management. From 1970, the institute's position was that of a department of the CC CPCz which, therefore, delimited the powers and responsibilities of the rector, deputy rector and other officials within the apparatus of the Communist Party. PI CC CPCz closely collaborated with the departments of the CC CPCz, mainly with the Ideological Department (in dealing with the issues of content) and Political-Organizational Department (in dealing with personnel issues).

Initially, the institute was unable to provide education equivalent to state universities and colleges, even though it made every effort to that effect throughout the 1950. The problem was not so much that of the form (the structure of the institute and the education system) as that of the content, that is, the standard of the presented material. Some of the disciplines did meet academic criteria, but not until the 1960s. These were particularly humanities – Czechoslovak history and general history, the history of political theories, political science, social science, management theory to name a few. In the period of normalisation (after 1970) the element of learning by rote prevailed over the cognitive element due to a stereotyped approach to the objectives of the educational process. This was the result of the circumstance that the institute was preparing Communist activists and officials for a top-down administrative system of control.

Key words: institute, politics, education, Communist Party, Czechoslovakia

Úvod

Komunistická strana Československa (KSČ) po uchopení moci vo februári 1948 sa usilovala o zefektívnenie systému svojho stranického a politického vzdelávania. Cieľom bolo dostať tento

---

¹ Štúdiá je súčasťou projektu VEGA MŠ SR-SAV Komunistická moc na Slovensku – jazyk a prax. 2/6120/26.

systém na kvalitatívne vyššiu úroveň. Tá mala predstavovať nahradenie politickej výchovy členov KSČ v rámci rôznych krátkodobých kurzov politicko-straníckou školou s vysokoškolským charakterom štúdia. Škola mala pracovníkom KSČ i príslušníkom nomenklatúry poskytovať vysokoškolské vzdelanie, ktoré by bolo adekvátne tomu, aké poskytovali štátne vysoké školy. Táto snaha bola naplnená vznikom vysokej školy politickej, ktorá svoju činnosť vyvíjala v rokoch 1953-1990.

Myšlienka vysokej politickej školy nebola v Československu nová. V roku 1946 začala činnosť Vysoká škola politická a sociálna v Prahe. Nebola to však inštitúcia stranícka, ale verejná, ktorej formu určoval zákon o vysokých školách. V zmysle štatútu tejto školy sa dbalo, aby v akademickom senáte boli zastúpení stúpenci programov politických strán pôsobiach v tej dobe v Československu. Rovnako výučba mala osvetľovať odlišné chápanie, vyplývajúce z rôznych postojov politických strán. Po Februári 1948 školu de facto riadila prostredníctvom svojho kultúrno-propagačného oddelenia Komunistická strana Československa. Zatiaľ čo stranícke vzdelávacie kurzy mali „vychovávať kádre“ pre aparát KSČ, Vysoká škola politická a sociálna mala vzdelávať tých, ktorých strana posielala do hospodársko-finančnej, vnútornej alebo zahraničnej správy, do tlače atď.² Nakoniec však Vysoká škola politická a sociálna zanikla rovnako ako jej nástupkyňa Vysoká škola politických a hospodárskych vied. Základom pre vznik vysokej školy politickej sa tak stalo nie štátne, ale stranícke školstvo.

Vysoká škola politická Ústredného výboru Komunistickej strany Československa (VŠP ÚV KSČ) vznikla na základe rozhodnutia predsedníctva ÚV KSČ z 19. januára 1953 ako Vysoká stranícka škola pri ÚV KSČ (VŠŠ ÚV KSČ).³ V roku 1965 bol uznesením predsedníctva ÚV KSČ zo dňa 6. októbra 1965 zmenený jej názov na Vysokú školu politickú ÚV KSČ. V sústave vysokých škôl bola zaradená medzi vysoké školy univerzitného smeru a medzi pedagogické a vedecké inštitúcie s celoštátnou pôsobnosťou. Jej postavenie bolo následne upravené zákonným opatrením predsedníctva Národného zhromaždenia č. 7/1966 Zb. o Vysokej škole politickej Ústredného výboru KSČ, zákonným opatrením predsedníctva Národného zhromaždenia č. 92/1966 Zb. o priznávaní titulov jej absolventom a zákonom č. 19/1966 Zb. a č. 39/1980 Zb. o vysokých školách. Uznesením predsedníctva ÚV KSČ zo dňa 13. marca 1970 bola zriadená Fakulta VŠP ÚV KSČ so sídlom v Bratislave. Výučba na tejto fakulte začala v roku 1972.

Vznik školy a organizácia jej výučby

Pred vznikom Vysokej straníckej školy pri ÚV KSČ bola príprava vedúcich komunistických pracovníkov zabezpečovaná Ústrednou politickou školou KSČ (ÚPŠ KSČ), zriadenou na jeseň 1945. ÚPŠ bola do vzniku VŠŠ vrcholnou inštitúciou v systéme vzdelávania organizovaného Ústredným výborom KSČ. Výučba prebiehala v kurzoch, zo začiatku kratších (trojmesačných, štvormesačných, päťmesačných a polročných kurzoch), potom ročných (od roku 1948) až dvojročných (od roku 1950) pre politickú prípravu vyšších straníckych pracovníkov. V prvých

² Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, 02/1, zv. 11, a. j. 179, bod 5, str. 1, Reforma Vysoké školy politickej, 13. 6. 1949.

³ V nadväznosti na toto rozhodnutie bolo dňa 27. novembra 1953 vydané vládne nariadenie č. 97/1953 Zb. o Vysokej straníckej škole pri Ústrednom výbore Komunistickej strany Československa. Podľa tohto nariadenia mala VŠŠ postavenie vysokej školy.

kurzoch ÚPŠ roku 1945 študovalo okolo 100 krajských a okresných funkcionárov, neskôr sa priemerný počet študujúcich v jednom kurze ustálil na 30-50, v dvojročnej škole sa počítalo so 45-50 poslucháčmi. Podľa členov politického sekretariátu ÚV KSČ by pre ďalší rozvoj ÚPŠ bolo prospešné, keby jej vedúci pracovníci získali pomoc od pracovníkov sovietskej Vysokej straníckej školy pri Ústrednom výbore Všeľvzovovej komunistickej strany boľševikov (ÚV VKS (b)) a Akadémie spoločenských vied pri ÚV VKS (b). Na základe žiadosti politického sekretariátu ÚV KSČ z júla 1952, pôsobili od školského roku 1952-1953 v ÚPŠ dvaja sovietski poradcovia, profesor Ignatiev z Akadémie spoločenských vied pri ÚV VKS (b) v Moskve a docent Dorogin z Univerzity v Minsku. Na ich odporúčenie (predovšetkým Ignatieva pri rozhovore s tajomníkmi ÚV KSČ Antonínom Novotným, Brunom Köhlerom a riaditeľom ÚPŠ Rudolfom Vetiškom dňa 6. januára 1953) došlo k zásadnej zmene. Na základe uznesenia politického sekretariátu ÚV KSČ zo dňa 19. januára 1953 („Opatření k přechodu ÚPŠ na úroveň a postavení Vysoké stranické školy při ÚV KSČ“), sa Ústredná politická škola KSČ pretransformovala na Vysokú stranícku školu pri ÚV KSČ. Politický sekretariát schválil zorganizovať od 1. septembra 1953 v ÚPŠ trojročný kurz pre funkcionárov ÚV KSČ a krajských výborov KSČ s právom ukončeného vysokoškolského vzdelania. Riaditeľstvu ÚPŠ bolo uložené pripraviť od 1. júla 1953 štatút ÚPŠ ako Vysokej straníckej školy pri ÚV KSČ tak, aby škola od 1. septembra 1953 prešla na úroveň a postavenie VSS. Podľa Organizačného štatútu Vysokej straníckej školy pri ÚV KSČ z roku 1953, bolo cieľom školy „*připravit vedoucí stranické pracovníky tak, aby vyzbrojeni znalostmi marxismu-leninismu dovedli v praxi uskutečňovat politiku strany, aby obětavě vedli pracující při budování socialistické společnosti a vždy byli připraveni chránit svou vlast*“.⁴ Cieľom školy bolo „*organizovat vyučování a studijní proces tak, aby ze školy vycházeli vysoce kvalifikovaní straníční funkcionáři, kteří si osvojili marxismus-leninismus a dovedou spojovat teorii s praxí*“.⁵ VSS už nemala byť len politickou prípravkou, ale vedeckým pracoviskom. Na rozdiel od ÚPŠ mala rozvíjať vlastnú vedeckú činnosť. VSS bola postupne budovaná aj ako centrum metodickej pomoci všetkým straníckym školám (krajským, oblastným, okresným i Ústrednej politickej škole pri ÚV KSS). Rektorm VSS sa stal doterajší riaditeľ Ústrednej politickej školy KSČ Rudolf Vetiška. Výučba sa začala dňa 1. septembra 1953. V súlade so sovietskym vzorom sa považovalo za účelné, aby základným kurzom VSS bolo trojročné štúdium. Škola ďalej organizovala krátkodobé kurzy zo základov marxizmu-leninizmu. VSS tak poskytovala štúdium v ročníkoch VSS, aj v krátkodobých kurzoch: 18-mesačných, 12-mesačných, 5-mesačných i v dvojročnom kurze. V prvom školskom roku sa vyučovalo celkom v 8 kurzoch so 474 poslucháčmi.

Na školu boli prijímaní poslucháči, ktorí spĺňali nasledujúce podmienky: a) boli najmenej 3 roky členmi KSČ, b) neboli starší ako 40 rokov, c) mali skúsenosti z vedúcich pozícií v KSČ, v masových organizáciách alebo v tlači, d) boli celkovo zdraví, e) úspešne vykonali prijímaciu skúšku. Záujemcov o štúdium vybrali krajské výbory KSČ a KSS, mestský výbor KSČ v Prahe a Mestský výbor KSS v Bratislave a oddelenia ÚV KSČ a ÚV KSS. Poslucháči prichádzali z radov funkcionárov aparátu komunistickej strany, pracovníkov ministerstiev (predovšetkým obrany a vnútra), funkcionárov Československého zväzu mládeže, Revolučného odborového hnutia, Ústrednej rady odborov, redaktorov Rudého práva, Pravdy, zástupcov tzv. ľudsprávy

⁴ Organizační statut Vysoké stranické školy při Ústředním výboru KSČ. Rudé Právo. Praha 1953, str. 3.

⁵ Tamže, str. 3.

atď..⁶ Personálne návrhy prerokovávala zvláštna komisia schválená sekretariátom ÚV KSČ. Po odporučení komisiou predkladalo návrh na schválenie uchádzačov sekretariátu ÚV KSČ oddelenie orgánov strany, odborov a mládeže ÚV KSČ. Formálnym predpokladom prijatia bolo vykonanie prijímacej skúšky. Prijímacie skúšky sa spravidla konali z materinského jazyka, ruského jazyka, zemepisu, dejín a základov marxizmu-leninizmu. O výnimkách z týchto ustanovení rozhodoval sekretariát ÚV KSČ. Maturita nebola nevyhnutnou podmienkou pre prijatie na školu, v začiatkoch školy boli poslucháči s maturitou v menšine. Situácia sa v tomto smere začala meniť až v priebehu druhej polovice 60. rokov. Do školy každoročne prichádzalo celkom 200 poslucháčov interného a diaľkového štúdia, 130-150 poslucháčov ročných špecializovaných kurzov a zhruba rovnaký počet poslucháčov krátkodobých kurzov.

Hlavnou úlohou školy bola výučba vo vysokoškolskom štúdiu (dennom, diaľkovom a dvojročnom dennom), v špecializovaných krátkodobých kurzoch, v postgraduálnom štúdiu (od roku 1971) a štúdiu vedeckej aspirantúry.⁷ Štúdium bolo organizované ako štúdium riadne alebo ako štúdium mimoriadne. Riadne štúdium bolo organizované ako trojročné, od roku 1967 štvorročné denné štúdium (interné), štvorročné, od roku 1967 päťročné diaľkové štúdium popri zamestnaní (externé) a denné dvojročné štúdium pre absolventov štátnych vysokých škôl (od roku 1978). Od založenia školy boli stanovené tieto formy vyučovania: a) prednášky, b) cvičenia a praktické cvičenia, c) semináre, d) samostatná práca poslucháčov, e) konzultácie, f) skúšky a zápočty. Vo vyučovaní sa vo väčšej či menšej miere usilovalo o odstraňovanie naučenosti, doktrinárskeho chápania teórie, učenia sa formuliek. Hlavná váha mala byť kladená na premýšľanie a pochopenie podstaty študovanej látky. Na druhej strane však škola dbala o to, aby nedochádzalo k odchýlkam od učenia marxizmu-leninizmu. Napriek snahe o tvorivý prístup výučba zostávala vo väčšine predmetov schematická a popisná s dôrazom na znalosť fakticity. Formálne bola organizovaná tak, aby poslucháči získavali poznatky z predmetov: a) profilujúcich (marxistická filozofia, politická ekonómia, vedecký komunizmus, teória a prax výstavby strany, dejiny KSČ, KSSZ a medzinárodného robotníckeho a komunistického hnutia), b) ostatných (národné hospodárstvo a hospodárska politika KSČ, štát a právo, kultúrna politika, jazyky). Jednotlivé predmety sa uzatvárali čiastočnou skúškou alebo zápočtom, ktoré boli organizované v súlade so skúšobnými poriadkami vydanými ministerstvom školstva. Riadne interné a externé štúdium sa ukončovalo štátnou záverečnou skúškou a obhajobou diplomovej práce. Absolventom školy sa vydával diplom o získaní vysokoškolského vzdelania. Podľa vládneho nariadenia zo dňa 27. novembra 1953 o Vysokej straníckej škole pri ÚV KSČ mali absolventi školy práva a povinnosti absolventov iných vysokých škôl.⁸ Diplom všetkých absolventov bol právoplatným vysokoškolským diplomom, na základe ktorého bolo od roku 1966 – podľa vtedy platných zákonných ustanovení – umožnené získať titul „doktor sociálno-politických vied (RSDr). Podmienkou pre získanie doktorského titulu bola písomná rigorózná práca a zloženie štátnej rigoróznej skúšky. Absolventi školy sa mohli stať aspirantmi podľa vtedy platných všeobecných predpisov. Aspiranti boli

⁶ Začiatkom 80-tych rokov prichádzali na školu prevažne radoví pracovníci aparátu KSČ, KSS, SZM, ROH a podobne, zatiaľ čo v minulosti nastupovali funkcionári, ktorí vykonávali vedúce funkcie v komunistickej strane a spoločenských inštitúciách.

⁷ Od roku 1975 VŠP zabezpečovala štúdium i pre pracovníkov komunistických a iných ľavicových strán a hnutí rozvojových a západných krajín.

⁸ Rozmiestnenie absolventov školy schvaľoval na návrh organizačno-politického oddelenia ÚV KSČ sekretariát ÚV KSČ.

povinní plniť individuálny učebný plán, vykonať predpísané skúšky a obhájiť dizertačnú prácu. Po splnení týchto podmienok im bol priznaný vedecký stupeň kandidáta vied (CSc.).

Správa, postavenie a vývoj školy

Vysoká škola politická bola po metodickej stránke formálne postavená na úroveň ostatných vysokých škôl. Rovnako spôsob správy a vedenia školy boli v zásade zhodné s princípmi platnými pre iné vysoké školy vo vtedajšom Československu. Výkonným útvarom školy bol rektorát riadený rektorom. Rektor stál spolu s dvomi prorektorami (na VŠŠ pre veci pedagogické a pre vedeckú a edičnú činnosť) na čele školy, zodpovedal za jej činnosť ÚV KSČ a rokoval v jej mene. Základným organizačným článkom školy bola katedra. Založenie katedier, ich systematizáciu a menovanie vedúcich schvaľoval sekretariát ÚV KSČ na návrh rektora. Úlohou katedier bolo zabezpečiť pedagogický proces, riešiť vedecké úlohy, vychovávať aspirantov a zúčastňovať sa praktickej politickej činnosti komunistickej strany na základe požiadaviek Ústredného výboru KSČ.⁹

Mimo rektorátu a jeho oddelení, katedier a personálneho (kádrového) odboru boli na škole kabinety, inštitúty, knižnica, početná hospodárska správa a administratíva. Rektora a profesorov menoval prezident republiky, prorektorov predsedníctvo ÚV KSČ, docentov minister školstva, pracovníkov do ďalších funkcií menoval rektor školy. Všetky menovania pracovníkov školy museli prechádzať schvaľovacím konaním v najvyšších zložkách ÚV KSČ. Pedagogický zbor a ďalší pracovníci boli zamestnancami Ústredného výboru KSČ.

Poradným a iniciatívnym zborom rektora bola vedecká rada. Tvorili ju rektor, prorektori a vedúci katedier, zúčastňoval sa jej i zástupca ideologického oddelenia ÚV KSČ. Predsedom vedeckej rady bol rektor, ktorý tiež menoval jej členov. Podieľala sa na riadení školy, prerokovávala na základe celoročného plánu práce koncepčné otázky činnosti a podávala návrhy na ich riešenie sekretariátu ÚV KSČ. Vedecká rada však nemala rozhodujúcu pôsobnosť, ako to bolo pri vtedajších radách štátnych vysokých škôl, bola len poradným zborom rektora vo veciach metodického riadenia školy. Na riadení školy malo ako stály poradný zbor rektora podieľ i kolégium rektora. Rovnako ako vedecká rada prerokovávalo koncepčné otázky týkajúce sa rozvoja celej školy. Mimo pedagogickej a vedeckej činnosti sa zaoberalo aj organizačnými otázkami, zahraničnými stykmi, hospodárskym a sociálnym zabezpečením pracovníkov a poslucháčov školy.

I keď škola formálne mala znaky vysokej školy, nebola školou štátnou. Finančné prostriedky poskytoval Ústredný výbor KSČ.¹⁰ Ten sa mal pri riadení vedeckej a pedagogickej činnosti opierať o metódy riadenia štátnych vysokých škôl. Ministerstvo školstva preto spolupracovalo hlavne pri zostavovaní učebných plánov a osnov, spolupôsobilo tiež pri navrhovaní profesorov, rektora a docentov.

Už v dobe existencie Ústrednej politickej školy KSČ vznikali rozpory medzi zložkami ÚV KSČ (predovšetkým kultúrno-propagačným, ideologickým, organizačno-politickým oddelením) na jednej strane a učiteľmi na strane druhej. Tieto rozpory mali tendenciu ďalej narastať. Prvý

⁹ Učebná a metodická činnosť katedier bola odvodená od sovietskeho vzoru; pri tvorbe učebných osnov predmetov, ktorých výučbu zabezpečovali, mali katedry autonómiu.

¹⁰ Škola ako útvar ÚV KSČ mala svoj finančný plán, finančné prostriedky plynuli z poukazov ÚV KSČ.

vážny stret nastal v roku 1956. Vtedy došlo medzi vedením KSČ a školy, ktoré predstavovali rektor Rudolf Vetiška, prorektori Miroslav Kadlec a Otto Šik a časťou učiteľského zboru k politickým kontroverziám v súvislosti s kritikou kultu osobnosti. Na základe uznesenia sekretariátu ÚV KSČ zo dňa 18. septembra 1956 boli z Vysokej straníckej školy pri ÚV KSČ odvolaní učitelia, ktorí požadovali zvolanie mimoriadneho zjazdu KSČ (Václav Vývoda, Olga Staňková, Rudolf Gembala, Jaroslav Kolář, Eva Brožová a Josef Kos). V dejinách vysokej školy politickej, sa podobná situácia (avšak v podstatne väčšom rozsahu) zopakovala ešte dvakrát, v roku 1964 a 1969-1970.

V roku 1959 sa medzi VSS a straníckou školou Poľskej zjednotenej robotníckej strany začala výmena skupín poslucháčov a učiteľov. Podnet k nej dala schôdzka tajomníkov ústredného výboru vládnucej československej a poľskej komunistickej strany.¹¹ Pri jej začatí šlo medzinárodnému oddeleniu ÚV KSČ a vedeniu VSS o to, aby aspoň časť poslucháčov oboch škôl mala možnosť zoznámiť sa s modelom vládnutia aspoň v jednej krajine v niektorej oblasti činnosti a pôsobenia komunistickej strany. Okrem toho táto výmena mala viesť ku zvýšeniu internacionálneho cítenia komunistických funkcionárov. V roku 1965 bola rozšírená na výmenu s Vysokou straníckou školou pri ÚV Bulharskej komunistickej strany, Vysokou straníckou školou pri ÚV Maďarskej socialistickej robotníckej strany a v roku 1966 s Vysokou straníckou školou pri ÚV Komunistickej strany Sovietskeho zväzu.¹² Neskôr bola uskutočňovaná tiež s Rumunskom, Juhoslávou a ďalšími krajinami. Výmena sa realizovala podľa predsedníctvom ÚV KSČ schváleného plánu stykov so zahraničím.

Na začiatku 60. rokov charakterizovali výsledky činnosti školy nasledujúce skutočnosti: do roku 1961 absolvovalo trojročné štúdium celkom 738 poslucháčov, v pridružených kurzoch jeden a polročných a ročných 1106 absolventov, v polročných a niekoľkomesačných krátkodobých kurzoch 4274 pracovníkov KSČ.¹³ Prevažná väčšina z nich vykonávala funkcie v straníckych, štátnych a iných spoločenských inštitúciách. Úroveň výučby bola zo strany ÚV KSČ hodnotená pozitívne. Na dobrej úrovni mal mať rozhodujúci podiel pedagogický zbor. Kladne bola hodnotená katedra politickej ekonómie, dejín KSČ, dejín KSSZ a medzinárodného robotníckeho hnutia. Na druhej strane bol negatívne hodnotený predovšetkým filozofický úsek, ktorý mal trpieť značným nedostatkom politicky skúsených a odborne vyspelých pracovníkov.

K 1. septembru 1961 došlo na základe uznesenia politického byra ÚV KSČ zo dňa 4. júla 1961 k zlúčeniu Vysokej straníckej školy pri ÚV KSČ a pracoviska pre štúdium ašpirantúry s názvom Inštitút spoločenských vied (ISV) pri ÚV KSČ.¹⁴ Zlúčenie zodpovedalo tendencii ÚV KSČ vytvoriť väčšiu, personálne silnú stranícku inštitúciu spoločenskovedného charakteru. Zjednotenie VSS a ISV komunistom umožnilo jednak pokračovať v príprave ašpirantov v už konštituovaných odboroch (politická ekonómia, filozofia, dejiny KSČ a KSSZ) a jednak túto rozšíriť

¹¹ Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, 02/4, zv. 15, a. j. 23, bod 15, Návrh zásad realizace výměny posluchačů a učitelů Vysoké školy politické ÚV KSČ s bratrskými stranickými školami v zahraničí, 23. 5. 1967.

¹² Tamže, str. 1.

¹³ Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, 02/2, zv. 313, a. j. 398, bod 14, str. 7, Sloučení Vysoké stranické školy a Institutu společenských věd při ÚV KSČ a upevnění stranického vlivu na úseku společenských věd, 29. 6. 1961.

¹⁴ Inštitút spoločenských vied bol zriadený uznesením politického byra ÚV KSČ zo dňa 5. marca 1957. Podľa zákona číslo 70/1957 Zb. o „Institutu společenských věd při ÚV KSČ“ zo dňa 19. decembra 1957 bol inštitút vedeckým ústavom oprávneným udeľovať vedecké hodnosti kandidáta vied a doktora vied za podmienok stanovených vládnym nariadením č. 60/1953 Zb. o vedeckých hodnostiach a o označení absolventov vysokých škôl.

o medzinárodné robotnícke hnutie, medzinárodné vzťahy a konkrétne ekonomiky. V čele novej VSS zostal i naďalej rektor. Vedením jednotnej inštitúcie (zo začiatku oficiálne vystupujúcej pod názvom „Vysoká stranická škola-Inštitút spoločenských vied pri ÚV KSC“) bol poverený Rudolf Vetiška, bývalý rektor ISV Ladislav Štoll bol menovaný riaditeľom Ústavu pre českú literatúru ČSAV. Miesto doterajšej vedeckej rady VSS a rektorskej rady ISV bola zriadená jedna vedecká rada VSS-ISV. Prorektor VSS-ISV pre vedeckú prácu zároveň riadil prípravu aspirantov.

Na jeseň 1963 sa novým rektorom VSS-ISV stal novinár a politik Vilém Nový.¹⁵ Takmer vzápätí však medzi ním a časťou učiteľského zboru vzniklo napätie. V dobe jeho príchodu existovala medzi školou a zložkami ÚV KSC (predovšetkým ideologickým oddelením) latentná nedôvera, ktorá mala svoj pôvod v roku 1956. Následky udalostí z tohto obdobia pretrvávali na škole po celé roky a vrcholili v prvých mesiacoch pôsobenia nového rektora. Pretože Nový chcel mať na škole a vo vzťahu k ÚV KSC „kľud“, dostal sa do opozície voči veľkej časti učiteľského zboru a „revolučnej“ učiteľskej organizácie KSC.

S procesom destalinizácie a stranických rehabilitácií začiatkom 60. rokov súvisel i odpor členov učiteľského kolektívu voči dogmatizmu a ich väčšia kritickosť administratívneho riadenia školy Ústredným výborom KSC. Ten emancipačné úsilie učiteľov odmietal. Podľa materiálov predsedníctva ÚV KSC v dobe zostreňného ideologického boja, v ktorom KSC a jej vedenie, história i politika boli napádané z pozícií pravicového oportunistu, liberalizmu a revizionizmu, škola ako celok svoju úlohu v boji proti týmto tendenciám a útokom až na výnimky neplnila.¹⁶ Tak sa najslabším článkom v práci učiteľského zboru mala stať aktívna, ofenzívna účasť v ideologickom zápase KSC. Podľa členov „Komisie ÚV KSC pre vypracovanie návrhov na riešenie niektorých politických, organizačných a kadrových problémov na VSS-ISV pri ÚV KSC“ schválenej sekretariátom ÚV KSC dňa 17. júna 1964, príčiny tohto stavu spočívali v oportunistickom postoji niektorých pracovníkov školy (hlavne na historických katedrách, politickej ekonomii a sčasti na katedrách filozofie, štátnej výstavby a kultúrnej politiky) k stranickým uzneseniam o ideologických otázkach, s ktorými sa mal prejavovať len formálnym súhlas, ale skutočnými postojmi a prejavmi mali byť tieto uznesenia spochybňované a tým negované. Táto kritika sa týkala i pracovníkov, ktorí na uvedených katedrách zaujímali vedúce alebo iné vplyvné postavenie. Zdroje týchto „problémov“ hľadali členovia spomenutej komisie v roku 1956.

Nedoriešenými problémami z roku 1956 boli tie, ktoré pre dogmatické vedenie KSC a školy vznikli po XX. zjazde KSSZ, kedy časť učiteľského zboru v súvislosti s kritikou kultu osobnosti trvala na požiadavke zvolania mimoriadneho zjazdu československých komunistov. Následkom tejto požiadavky, ktorú ÚV KSC vtedy odmietol, sa mal vytvoriť „nedobrý vzťah“ časti učiteľského zboru k vedúcim zložkám a aparátu ÚV KSC. Tento vzťah sa mal prejavovať vždy v každej krízovej situácii.¹⁷ K najzávažnejšej „kritickej situácii“ pred rokom 1968 došlo na škole v roku 1964. Bezprostredným impulzom bolo odvolanie docenta katedry dejín medzinárodného robotníckeho hnutia a medzinárodných vzťahov Milana Hübla z funkcie prorektora a učiteľa Vysokkej stranickej školy-Inštitútu spoločenských vied pri ÚV KSC. Dôvodom odvolania bol

¹⁵ V roku 1950 bol vylúčený z KSC a päť rokov väznený. Na školu nastúpil po svojej občianskej a stranickej rehabilitácii.

¹⁶ Národný archív ČR, fond ÚV KSC, 02/1, zv. 72, a. j. 76, bod 4, str. 1, Řešení některých politických, organizačních a kadrových problémů na Vysoké stranické škole-Institutu společenských věd při ÚV KSC, 24. 7. 1964.

¹⁷ Tamže, str. 3.

Hüblův kritický článek o politických procesoch v Sovietskom zväze v tridsiatich rokoch, ktorý uverejnil v Literárnych novinách po konzultácii s vedúcim katedry Milošom Hájkom. Členovia predsedníctva ÚV KSČ hodnotili v článku vyslovené názory ako „scestné“.¹⁸

Odvolaie Hübla bez vedomia členov vedenia školy sa stalo v období, ktoré bezprostredne nasledovalo po decembrovom zasadnutí pléna ÚV KSČ v roku 1963, venovaného ideologickým otázkam. Uznesenie pléna vyvolalo vo veľkej časti učiteľského zboru pochybnosti i otvorený odpor, o čom svedčili diskusia a rokovania na škole. Situácia viedla k zhoršeniu vzťahov medzi VSS-ISV a ÚV KSČ (predovšetkým jeho ideologickým oddelením vedeným Jaroslavom Hesom). Do tejto napätej situácie zapadol prípad Milana Hübla. Jeho odchod zhoršil situáciu na škole. Atmosféra prerokovávanía uznesenia decembrového pléna ÚV KSČ na schôdzkach základných organizácií KSČ sa deň zo dňa zhoršovala. Väčšina členov historických katedier (dejín KSČ, dejín KSSZ, dejín medzinárodného robotníckeho hnutia a medzinárodných vzťahov) vyslovila s názormi Hübla súhlas, pri rôznych príležitostiach obhajovali jeho stanovisko i členovia ďalších katedier, ktorí odmietali administratívne zásahy stranických zložiek.¹⁹ Skutočnosť, že učiteľia boli pracovníkmi ÚV KSČ, sa začala pokladať za obmedzujúci činiteľ, ktorý pre finančnú závislosť nedovoľuje kritizovať. Situácia bola zo strany ÚV KSČ hodnotená ako stav odporu proti politike KSČ, nedôvery k Ústrednému výboru KSČ a ako snaha vymaniť školu z jeho kontroly.²⁰ Snahu učiteľov školy zbaviť sa dogmatických postojov a hodnotení, úsilie o vedecký prístup k problematike niektorých aspektov minulosti komunistického hnutia, oprávnenú kritiku podriadenosti a metód administratívneho riadenia pedagogických pracovníkov, hodnotilo predsedníctvo ÚV KSČ ako protistranícku. Najlepšie o tom vypovedá záver, ktorý k situácii na škole prijala už zmienaná „Komisia ÚV KSČ pre vypracovanie návrhov na riešenie niektorých politických, organizačných a kádrových problémov na VSS- ISV pri ÚV KSČ“, ustanovená sekretariátom ÚV KSČ zo zástupcov školy (rektor Vilém Nový ako predseda komisie, prorektor Václav Kvěš, tajomník celozávodného výboru KSČ Václav Ráb) a ÚV KSČ (Jan Šimek, Josef Matějka, Růžena Schneewisová). Cieľom komisie bolo vykonať previerku postoja niektorých katedier VSS-ISV a ich pracovníkov k stranickým uzneseniam, dokumentom a prejavom o ideologických otázkach. Predsedníctvo ÚV KSČ na svojom zasadnutí dňa 28. júla 1964 závery komisie schválilo. Svojím uznesením zároveň zo školy odvolalo a od 1. septembra 1964 zaradilo prof. Miroslava Kadleca na Vysokú školu ekonomickú, doc. Miloša Hájka do Historického ústavu ČSAV, doc. Stanislava Báľka na Štátnu mzdovú komisiu, doc. Zdeňka Jičínského na Právnickú fakultu UK, doc. Karla Koubu na Štátnu plánovaciu komisiu, Ing. Václava Pelíška do zahraničnej služby, Renatu Wohlgemutovú na vysokú školu, Elišku Skřenkovú na vysokú školu, Vlastimila Bartoňka,

¹⁸ Milan Hübl bol zo školy odvolaný na základe uznesenia predsedníctva ÚV KSČ zo dňa 24. marca 1964. Uznesenie bolo komunistom na VSS-ISV zdôvodňované „vážnymi rozpormi so súčasným postupom strany v ideologických otázkach“. Podľa reformistov z roku 1968 bolo jedným z názorových prejavov chýb a nesprávnych metód uplatňovaných vtedajším vedením KSČ na čele s Antonínom Novotným. Toto uznesenie sa stalo podkladom pre vôbec najvážnejší zásah proti učiteľskému zboru školy pred rokom 1970.

¹⁹ Proti spôsobu odvolania protestoval i rektor V. Nový a žiadal, aby sa v budúcnosti o veciach týkajúcich sa školy rokovalo s rektorom; prvý tajomník ÚV KSČ A. Novotný vtedy sľúbil, že na rokovanie sekretariátu a predsedníctva ÚV KSČ o škole bude vždy prizvaný rektor. Do jari 1968 sa to však stalo len dvakrát.

²⁰ Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, 02/1, zv. 72, a. j. 76, bod 4, str. 11, Řešení některých politických, organizačních a kádrových problémů na Vysoké stranické škole-Institutu společenských věd při ÚV KSČ, 24. 7. 1964.

doc. Karla Jecha a Vladku Václavů na politicko-organizačný úsek v aparáte ÚV KSČ.²¹ Odstránenie menovaných učiteľov, z ktorých väčšina patrila k odborne najkvalifikovanejším pracovníkom školy s prestížou i v širšej odbornej verejnosti, veľmi negatívne ovplyvnilo ďalšiu činnosť školy. Personálne presuny však členovia predsedníctva ÚV KSČ považovali len za prvý krok. Ďalším bolo utužovanie riadenia a pripútanosti školy k vrcholným straníckym zložkám, ako aj vytváranie podmienok pre prednostný politický a odborný rast učiteľov, ktorí by presadzovali direktívy ÚV KSČ. Uzneseniami predsedníctva ÚV KSČ zo dňa 28. júla a 25. augusta 1964 (prijatie rezolúcie k situácii na VŠS-ISV) vedenie KSČ urobilo bodku za udalosťami na škole v roku 1964. Avšak – ako sa ukázalo neskôr – bodku pomyselnú, pretože prišiel rok 1968.

Dňa 6. októbra 1965 schválilo predsedníctvo ÚV KSČ materiál s názvom „Perspektívny rozvoj Vysokej straníckej školy-Inštitútu spoločenských vied pri ÚV KSČ“. Dokument si kládol za cieľ stanoviť zásady pre ďalší rozvoj školy, ktorá od tohto dátumu začala vystupovať pod novým zjednocujúcim názvom „Vysoká škola politická ÚV KSČ“. Schválením dokumentu došlo k zmenám v programe výučby. Išlo predovšetkým o postupné nahradzovanie špecializovaného programu štúdia, ktorý pripravoval poslucháčov v oblasti priemyslu, poľnohospodárstva a ideológie (vyučované predmety ekonomika priemyslu, ekonomika poľnohospodárstva, kultúrna politika) jednotným programom, spoločným pre všetkých poslucháčov. Okrem tradičných disciplín ako marxistická filozofia, politická ekonómia alebo dejiny, sa v novom programe mala výraznejšie premietnuť problematika politických teórií a systémov (politológia), ale predovšetkým teória riadenia a marxistická sociológia. Zaradenie sociológie a teórie riadenia do výučby malo znamenať kvalitatívnu zmenu v štruktúre učebného programu ako celku. Nešlo totiž len o zaradenie nových disciplín do programu výučby, táto zmena zároveň vyžadovala zmenu v programoch ostatných predmetov. Prvoradou úlohou, pred ktorou stála Vysoká škola politická ÚV KSČ, bolo rozpracovať nové učebné disciplíny a sformovať ich do uceleného programu. V tomto smere si škola zároveň pripravovala i odborne schopných učiteľov (Miloslav Král pre teóriu riadenia, Jaroslav Klofáč pre sociológiu, František Kratochvíl pre politológiu).

Predsedníctvo ÚV KSČ hodnotilo činnosť školy, ktorú za dobu trvania absolvovalo viac ako tisíc poslucháčov (na aspirantúru bolo prijatých takmer dvestopäťdesiat uchádzačov), vcelku pozitívne. Problémom zostávala nízka úroveň znalostí u časti uchádzačov o štúdium. V citovanom materiáli predsedníctva zo dňa 6. októbra 1965 sa preto konštatovalo, že k zabezpečeniu žiadaného vývoja školy je nutné okrem veku, dĺžky členstva v komunistickej strane, praxi v jej zložkách a ďalších podmienok, zdôrazniť i požiadavku predbežného vzdelania uchádzačov o štúdium. Podmienkou prijatia na školu mali byť znalosti na úrovni stredoškolského minima a úspešné absolvovanie prijímacích skúšok. Dňa 25. januára 1967 schválil sekretariát ÚV KSČ „Návrh jednotného programu výučby Vysokej školy politickej ÚV KSČ“. Schválenie návrhu znamenalo prechod od predchádzajúcej špecializácie zakotvenej vo vyučovacom procese VŠP k jednotnosti. Návrh jednotného programu výučby bol vypracovaný na základe uznesenia predsedníctva ÚV KSČ zo dňa 6. októbra 1965 o perspektívnom rozvoji školy.

Schválenie návrhu jednotného programu výučby, ktorého podstata spočívala v zjednotení výučby pre do tej doby diferencované smery a v zavedení nových predmetov, bolo krokom k prestavbe obsahového zamerania výučby na VŠP. V zmysle schváleného návrhu sa s účinnosťou od 1. septembra 1967 však predĺžila i dĺžka štúdia. Namiesto trojročného interného štúdia

²¹ Tamže. Uznesenie.

bolo stanovené štúdium štvorročné.²² Analogicky sa predĺžila i dĺžka diaľkového štúdia a to zo štyroch na päť rokov pri zachovaní zásady, že posledný rok štúdia bol interný. Rovnako ako v internom štúdiu bolo zavedené písanie a obhajoba diplomových prác v diaľkovom štúdiu. Pri výbere uchádzačov o štúdium na VŠP sa zohľadňovali ich schopnosti a dokončenie úplného stredoškolského vzdelania (maturita). Sekretariát ÚV KSČ zároveň schválil zostaviť komisiu zo zástupcov VŠP, organizačno-politického, ideologického, hospodárskeho a oddelenia školstva a vedy ÚV KSČ pre rozpracovanie otázky dlhodobého plánu rozvoja školy, predovšetkým možnosti širšieho prístupu na VŠP, princípov postgraduálneho štúdia a možnosti štúdia pre absolventov iných vysokých škôl.

Po januári 1968 sa prevažná časť učiteľov školy, ale i ďalších pracovníkov a poslucháčov, zapojila do reformného procesu. Na VŠP vyvíjali činnosť rôzne názorové skupiny usilujúce o reformu školy i spoločnosti. Aktívne sa diskutovalo predovšetkým na pôde straníckych organizácií. V zmysle liberalizácie prístupu na školu, ktorá vychádzala z nového programu výučby, došlo k zavedeniu experimentálneho štvorročného riadneho štúdia politických vied pre mládež, schváleného sekretariátom ÚV KSČ dňa 24. januára 1968.²³ Po prvýkrát v histórii školy sa otvorila možnosť študovať na VŠP i pre nekomunistov. O štúdium bol pomerne veľký záujem. Vedenie školy predpokladalo, že pre školský rok 1968-1969 bude prijatých 50-60 mladých poslucháčov, ich skutočný počet bol však dvojnásobný, pretože bolo prijatých viac ako 120 poslucháčov. Rozhodnutie mladých ľudí (väčšinou nestraníkov) študovať na VŠP bolo na jar 1968 podmienené zvláštnym záujmom o politické dianie, politickou angažovanosťou vyvolanou vývojom československej spoločnosti po januári 1968.

Jedným z výsledkov reformného kurzu bol návrat Milana Hübla, ktorý po vylúčení z VŠP pracoval v rokoch 1964-1968 ako vedecký pracovník Ústavu dejín európskych socialistických krajín ČSAV. Dňa 1. apríla 1968 ho predsedníctvo ÚV KSČ poverilo funkciou rektora VŠP. Vystriedal tak V. Nového, ktorý sa v očiach väčšiny pracovníkov školy kompromitoval prílišnou servilnosťou voči Novotného skupine v ÚV KSČ. Nutnou úlohou nového vedenia školy bola rehabilitácia učiteľov, ktorí museli odísť v roku 1956 a 1964. Dňa 11. júna 1968 predsedníctvo ÚV KSČ schválilo „Správu o výsledkoch preskúmania straníckeho konania a uznesenia o odvolaní učiteľov z Vysokej straníckej školy v roku 1956 a v roku 1964“. Správa bola predsedníctvu predložená na základe uznesenia sekretariátu ÚV KSČ z 25. marca 1968, ktorým bolo uložené ustanoviť komisiu k preskúmaniu postihu Milana Hübla a ďalších 11 učiteľov v roku 1964. Predsedníctvo svojím uznesením zo dňa 11. júna 1968 zrušilo uznesenie o odvolaní M. Hübla zo školy a o preradení 11 učiteľov, a to s možnosťou ich návratu na VŠP do miest a funkcií zodpovedajúcich ich predchádzajúcemu zaradeniu. V súvislosti s tým predsedníctvo zrušilo i nadväzujúce uznesenie predsedníctva zo dňa 25. augusta 1964, ktorým bola schválená „Rezolúcia ÚV KSČ k situácii na VŠŠ-ISV pri ÚV KSČ“ a vyslovilo nespokojnosť s prácou komisie, ktorá v roku 1964 pripravila dôvodovú správu k riešeniu situácie na VŠŠ-ISV. Komisia z roku 1964 mala hodnotiť stav na škole neobjektívne a z hľadiska postupu šetrenia porušiť „normy stránic-

²² Stanovenie štvorročného štúdia vyhovovalo i formálnej stránke zákona o vysokých školách, kde za vysokoškolské štúdium bolo považované najmenej štvorročné štúdium. Sledoval sa tým cieľ zrovnoprávniť v tomto smere VŠP s ďalšími vysokými školami.

²³ Zřízení čtyřletého řádného studia politických věd na VŠP ÚV KSČ pro mládež. Uznesenie 35. schůzdy sekretariátu ÚV KSČ zo dňa 24. 1. 1968.

kej práce“. Predsedníctvo vtedy rehabilitovalo i učiteľov, ktorí boli z Vysokej straníckej školy pri ÚV KSČ odvolaní na základe uznesenia sekretariátu ÚV KSČ zo dňa 18. septembra 1956.

Augustovú inváziu vojsk Varšavskej zmluvy prevažná väčšina pracovníkov školy odsudzovala. Vedenie VŠP i straníckej organizácie podporili okupačné štrajky v ročníku štúdia mladých, na škole sa objavili rôzne „nevhodné“ nápisy a do určitej miery sa prejavovali i protisovietske nálady. Začiatkom septembra 1968 vedenie školy neoficiálne zisťovalo u svojich pracovníkov, či sa po 21. auguste nepodieľali na kolaborácii.

Vo februári 1969 rektor školy Milan Hübl predložil sekretariátu ÚV KSČ návrh na organizačnú a obsahovú premenu Vysokej školy politickej ÚV KSČ na Vysokú školu politickú a sociálnu (VŠPS). Hübl plnil stranícku úlohu. V uznesení predsedníctva zo dňa 1. apríla 1968 mu bolo uložené zabezpečiť, aby do začiatku školského roku 1968-1969 bola zhodnotená doterajšia činnosť školy a vypracované návrhy na jej nové postavenie i funkcie.

Základným cieľom Hüblovho návrhu bolo po novom vymedziť postavenie VŠP, zaistiť jej väčšiu samostatnosť a nájsť svoje postavenie a špecifické miesto v sústave československých vysokých škôl. Návrh v podstate smeroval k premene VŠP zo straníckej na štátnu inštitúciu. Pracovníci školy už nemali byť „jadrom teoretického a propagandistického predvoja ÚV KSČ“. Z tohto dôvodu bolo v materiáli len veľmi nezreteľne vyjadrené, že VŠPS by mala byť zariadením ÚV KSČ. Toto vyjadrenie sa odrážalo už v samotnom názve školy. Bola to prirodzená reakcia na nesamostatnosť postavenia VŠP a jej podriadenie direktívam straníckej byrokracie. O obmedzujúcom spojení školy s ÚV KSČ svedčila skutočnosť, že VŠP nemala možnosť prostredníctvom rektora predkladať na riešenie svoje problémy priamo na sekretariát ÚV KSČ, vždy to bolo len nepriamo prostredníctvom organizačno-politického oddelenia ÚV KSČ. Škola tak v podstate nebola postavená ani na úroveň oddelenia Ústredného výboru.

Zo skutočnosti, že VŠP bola straníckou inštitúciou, vyplývalo jej špecifické postavenie. Znamenalo to, že ako jediná vysoká škola v Československu si zachovala výnimky prekračujúce základné ustanovenia vysokoškolského zákona. Všetky doterajšie zákonné opatrenia o VŠP (VŠŠ) zakotvovali také výnimky, ktoré boli v rozpore s vtedy platným zákonom o vysokých školách č. 19/1966 Zb., napríklad pokiaľ išlo o úplné stredoškolské vzdelanie (maturita), požiadavky prijímacieho konania (udeľovanie výnimiek), dĺžku štúdia (len trojročné štúdium) a udeľovanie titulov (podľa špecifických nariadení). Tieto výnimky sťažovali aj uplatnenie absolventov školy. V roku 1966 pri vzniku nového vysokoškolského zákona nebola do neho VŠP zaradená ako ostatné vysoké školy; zákon len konštatoval, že o nej platia zvláštne predpisy. Existovala teda anomália v tom zmysle, že VŠP ÚV KSČ bola jedinou vysokou školou vo vtedajšom Československu, na ktorú sa vysokoškolský zákon plne nevzťahoval. Škola v tej dobe nemala ani svoj štatút, nebola doriešená úprava právneho postavenia školy. Postavenie VŠP tak nebolo dôsledne vyriešené a škola sa stávala predmetom kritiky. V súvislosti s prípravami novely vysokoškolského zákona v roku 1968 narastala kritika pokiaľ išlo o postavenie VŠP ako vysokej školy.²⁴ Vznikali aj ďalšie praktické problémy spojené predovšetkým s ujasnením profilu absolventov a ich zaradením do štátnych systemizačných katalógov a s uznávaním ich diplomov mimo aparát KSČ. Uvedené problémy sa nové vedenie školy v čele s M. Hüblom snažilo intenzívne riešiť.

²⁴ Zvlášť negatívne bol posudzovaný spôsob priznávania titulov RSDr. absolventom školy na základe zákonného opatrenia predsedníctva Národného zhromaždenia o priznávaní titulov absolventom VŠP ÚV KSČ zo dňa 7. decembra 1966 a smerníc schválených sekretariátom ÚV KSČ dňa 25. októbra 1967.

Dňa 8. apríla 1969 predsedníctvo ÚV KSČ návrh prestavby schválilo s tým, že názov školy „Vysoká škola politická a sociálna“ bude upravený na „Vysoká škola politická a sociálna ÚV KSČ“, a že v dôvodovej správe sa vloží veta o výchove a vzdelávaní v duchu marxizmu-leninizmu.

S meniacou sa politickou situáciou nastával medzi učiteľmi a ďalšími zamestnancami školy pomalý diferenciačný proces. Normalizácia v spoločnosti i na VŠPS ÚV KSČ začína po zasadnutí pléna ÚV KSČ dňa 17. apríla 1969. Na jar 1969 bolo predsedníctvom ÚV KSČ rektorovi školy, celozávodnému výboru KSČ i jednotlivým základným stranickým organizáciám uložené vypracovať správu o politickej situácii na VŠPS. Pri prerokovávaní pripomienok k tejto správe, ktorá bola vypracovaná vedením školy, sa stretli reformisti s neostalinskými konzervatívami. Správa prerokovaná na celoškolskej konferencii KSČ v apríli 1969 však neobsahovala kritické pripomienky k predchádzajúcemu obdobiu. Pomer síl v prospech konzervatívcov sa zmenil až po výmene vedenia školy. Milan Hübl bol uznesením predsedníctva ÚV KSČ zo dňa 3. júna 1969 uvoľnený z funkcie rektora VŠPS ÚV KSČ.²⁵ Jeho nástupcom sa stal šéfredaktor stranického časopisu „Nová mysl“ a kandidát ÚV KSČ Jan Fojtík. Podľa ideologického oddelenia ÚV KSČ Fojtíkov príchod predstavoval prvý predpoklad k odstráneniu a prekonaniu „chýb a nedostatkov“ v činnosti VŠPS z poslednej doby.

Na škole bola spustená normalizácia. Na plenárnom zasadnutí ÚV KSČ v septembri 1969 odznelo, že na škole sa ešte pred príchodom Milana Hübla do funkcie rektora formovala „pravicovo-oportunistická opozícia“. Jej vplyv sa mal prejavovať už v roku 1956, 1964 a predovšetkým po januári 1968, kedy z funkcie rektora odišiel Vilém Nový a z funkcie prorektora Václav Kvěš. Normalizačné vedenie KSČ i VŠPS vytykalo reformistom prijímanie rôznych spoločensko-vedných teórií zo Západu, prejavovanie „tendencií popierať význam skúseností KSSZ“, vyradovanie niektorých dokumentov KSSZ, KSČ i niektorých diel zakladateľov marxizmu-leninizmu z výučby a nakoniec i vytvorenie niektorých nových odborov a spolu s tým konštituovanie nových katedier – sociológie, teórie riadenia, dejín politických teórií, súčasných politických systémov, teda katedier, k založeniu ktorých došlo na základe nového programu výučby v rokoch 1965 – 1967.

Pôsobenie J. Fojtíka vo funkcii rektora nebolo dlhé. Už v novembri 1969 bol predsedníctvom ÚV KSČ do čela školy menovaný poradca Rady vzájomnej hospodárskej pomoci (RVHP) v Moskve a bývalý proktor VŠP Václav Kvěš. Cesta k personálnym čistkám bola otvorená. Učitelia začali byť pozývaní na politické pohovory. Tie s pracovníkmi školy viedla komisia schválená sekretariátom ÚV KSČ v nasledujúcom zložení: Václav Kvěš (rektor, predseda komisie), Antonín Černý (učiteľ katedry národného hospodárstva ČSSR), Ladislav Hrzal (vedúci katedry marxistickej filozofie), Ivan Hutira (proktor), Jozef Chuchút (pracovník ideologického oddelenia ÚV KSČ), Stanislav Jägerman (proktor), Jaroslav Kabrhel (zástupca vedúceho katedry národného hospodárstva ČSSR), Stanislav Kotrba (poslucháč III. ročníka VŠPS ÚV KSČ), Vladimír Nohavica (predseda Celozávodného výboru KSČ), František Pecka (vedúci katedry výstavby strany), Václav Ráb (docent katedry marxistickej filozofie), Jindřich Sedláček (pracov-

²⁵ Ako dôvod návrhu na ukončenie pracovného pomeru Milana Hübla na Vysokej škole politickej a sociálnej ÚV KSČ k 1. januáru 1970, bola uvádzaná jeho politická zodpovednosť ako rektora za „negatívny vývoj školy a jej podiel na deformáciách v strane v uplynulom období“. Návrh, ktorý predkladal Jan Fojtík, bol sekretariátom ÚV KSČ schválený dňa 24. novembra 1969.

ník politicko-organizačného oddelenia ÚV KSČ), Vojtech Šimonič (poslucháč III. ročníka VŠPS ÚV KSČ), Miroslav Šolc (učiteľ katedry výstavby strany, člen Celozávodného výboru KSČ) a Josef Závada (prorektor).²⁶ Táto komisia zasadala v rôznom zoskupení tak, aby pri pohovore boli prítomní minimálne traja jej členovia. Pohovory sa netýkali len učiteľov, ale tiež aspirantov, poslucháčov, technických a administratívnych pracovníkov školy. Ich výsledkom boli návrhy na odchod „pravícovo-oportunistických“ pracovníkov, na ukončenie ich pracovného pomeru na škole. Vysokú školu politickú opúšťali predovšetkým učelia humanitných odborov, ktorí patrili na škole k najmenej dogmatickým. Medzi tými, ktorí museli odísť, boli i známi historici ako napríklad Jan Křen a Michal Reiman.

Sekretariát ÚV KSČ uložil tajomníkovi ÚV KSČ Janovi Fojtíkovi, aby ideologické oddelenie ÚV KSČ spolu s rektorom školy predložili sekretariátu návrh na „primerané“ umiestnenie pracovníkov, s ktorými bol ukončený pracovný pomer na VŠPS ÚV KSČ. Boli rozdelení do dvoch kategórií. Do prvej kategórie patrili tí, ktorým stranícke inštitúcie odporúčali, aby i naďalej pracovali vo svojom odbore alebo v odbore súvisiacom s podobnou problematikou. Išlo konkrétne o Františka Svátka, Bohuslava Votavu, Jaroslava Táborského, Bohumila Körnera, Jana Křena, Maxa Fischela, Jiřího Kroupu, Jaroslava Šimůnka, Emila Boka, Vladimíra Mlíkovského, Zdeňka Mareša a ďalších. Do druhej kategórie patrili tí, ktorí toto odporúčenie „vzhľadom k miere ich zodpovednosti za politickú situáciu na VŠP ÚV KSČ v rokoch 1968-1969“, nedostali. K tejto skupine patrili Milan Hübl, Michal Reiman, Stanislav Bálek, Miloš Čihák, Zdeněk Kodet, Jan Moravec, Miroslav Kubeš a iní.²⁷ Tak bola dokončená tzv. očista učiteľského zboru, ktorá predstavovala vylúčenie 22 a vyškrtnutie 28 učiteľov z KSČ. Zo školy muselo viac ako 50 učiteľov odísť, šiestim ďalším boli udelené stranícke tresty. Do schválenej systematizácie školy v roku 1970 chýbala jedna tretina učiteľov. Na uvoľnené miesta prichádzali ľudia väčšinou nekvalifikovaní.

Normalizačného tlaku nebol ušetrený ani ročník štúdia mladých. Ten sa vo svojej väčšine po 21. auguste 1968 zúčastňoval rôznych protiokupačných vystúpení (napríklad štrajk študentov k 7. novembru 1968, úmrtie Jana Palacha, organizovanie podpisových akcií). S vedomím Celozávodného výboru KSČ prichádzali medzi mladých poslucháčov aktivisti reformného procesu Vladimír Škutina, Jiří Ruml, Jiří Müller a ďalší. Situácia sa začala meniť v lete 1969. Dňa 24. júla 1969 predsedníctvo ÚV KSČ súhlasilo so stanoviskom ideologického oddelenia ÚV KSČ, aby na škole z kurzu mladých naďalej študovali len „vhodní“ členovia strany, ktorí boli vybraní po individuálnom zhodnotení. Zo 107 poslucháčov prvého ročníka bolo vybraných 18 členov KSČ (zo 40 komunistov v ročníku) a 7 poslucháčov, ktorí prejavili zdôvodnený záujem o vstup do KSČ a v priebehu prázdnin si podali prihlášku. Táto skupina 25 poslucháčov (mladých komunistov) tvorila v školskom roku 1969 – 1970 samostatný druhý ročník, i keď to bolo v rozpore so skorším uznesením predsedníctva o zrušení organizovania kurzov štúdia mladých na VŠPS. Časť poslucháčov prvého ročníka z radov nekomunistov prestúpila po dohode vedenia VŠPS ÚV KSČ so zástupcami pražských odborovo príbuzných fakúlt a so zástupcom Ministerstva školstva Českej socialistickej republiky na iné vysoké školy (Právnickú fakultu, Filozofickú fakultu

²⁶ Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, 02/4, zv. 47, a. j. 82, bod 2, str. 1, Zpráva o průběhu a výsledcích pohovorů, 27. 5. 1970.

²⁷ Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, 02/4, zv. 47, a. j. 82, bod 5, str. 2-3, Informace o pracovním zařazení učitelů, se kterými je ukončován pracovní poměr na Vysoké škole politické ÚV KSČ, 28. 5. 1970.

a Fakultu sociálních věd a publicistiky Karlovy univerzity, Vysokou školu ekonomickou). Tieto školy umožnili prestupy do druhého ročníka tým poslucháčom, ktorí splnili predpísané študijné povinnosti a skúšky podľa študijného programu VŠPS. Novoprijatí uchádzači do prvého ročníka (15 komunistov) boli zaradení do riadneho štvorročného štúdia, netvorili teda samostatný prvý ročník s pôvodným programom štúdia mladých. Z dožívajúceho štúdia mladých boli definitívne vylúčení nečlenovia KSČ.

Riadenie VŠPS zo strany ÚV KSČ sa začalo opäť utužovať. V materiáloch vedeckej rady školy sa konštatuje: „*Snahy o změnu charakteru školy měly přeměnit Vysokou školu politickou a sociální ÚV KSČ na státní vysokou školu a tím fakticky (nehledíc na úmysl autorů) zbavit stranu možností přímé výchovy kádru. VŠP ÚV KSČ musí být pro budoucnost budována tak, aby o jejím stranickém charakteru a o tom, že ji obsahově řídí a kádrově buduje ÚV KSČ, nebylo žádných pochyb... Zdůraznění stranického charakteru školy neznamená a nemůže znamenat, že se budou snižovat nároky na posluchače a učitele školy oproti jiným vysokým školám*“.²⁸ Kvěšovo normalizačné vedenie konzultovalo so zástupcami ideologického oddelenia ÚV KSČ, s oddelením školstva, vedy a kultúry ÚV KSČ a s pracovníkmi ÚV KSS návrhy ďalšieho vývoja školy. Inšpirujúcim sa opäť vo väčšej miere stával sovietsky model. Výsledkom týchto konzultácií bol „Návrh koncepcie budovania Vysokej školy politickej ÚV KSČ“, ktorý predsedníctvo ÚV schválilo dňa 13. marca 1970. Prijatým uznesením sa zmenil názov školy z „Vysokej školy politickej a sociálnej ÚV KSČ“ opäť na „Vysokú školu politickú ÚV KSČ“ a zrušili sa uznesenia predsedníctva a sekretariátu ÚV KSČ o VŠP z obdobia od januára 1968 do júna 1969. Predsedníctvo zároveň súhlasilo so zriadením Fakulty Vysokej školy politickej ÚV KSČ v Bratislave a s návrhom, aby škola mala postavenie oddelenia ÚV KSČ.

V novej koncepcii boli zakotvené základné princípy výstavby školy v časoch normalizácie. Zdôrazňovalo sa tu, že VŠP je „najvyšším stranickým učilišťom a jedným zo základných teoretických pracovísk KSČ“. Návrh od školského roku 1971-72 zavádzal postgraduálne štúdium (doškoloňovanie) pre funkcionárov KSČ, ktorého cieľom bolo systematicky zvyšovať vzdelanie a kvalifikáciu komunistov, ktorí už dokončili vysokoškolské štúdium a pracovali viac ako päť rokov v praxi. Základným kurzom na škole zostalo interné štvorročné vysokoškolské štúdium a päťročné vysokoškolské diaľkové štúdium. V protiklade so skoršou tendenciou bolo presadené štúdium po troch rokoch spoločného základu špecializovať do troch smerov: ideologického, hospodárskej politiky, správy riadenia a práce v zložkách politického systému. Mimo výučby v škole museli poslucháči v priebehu štúdia absolvovať i odbornú prax, ktorej úlohou bolo umožniť poslucháčom formou stáže získať informácie z činnosti jednotlivých zložiek KSČ. Prax spravidla súvisela so spracovávaním diplomovej práce. Poslucháči skladali štyri štátne skúšky: z marxistickej filozofie, z politickej ekonómie, z vedeckého komunizmu a dejín, smerovú štátnu skúšku (organicky spätú s predmetom diplomovej práce). Základom pedagogickej a vedeckej činnosti malo byť na prvom mieste tvorivé uplatňovanie marxizmu-leninizmu, vysoká ideovosť a stranickosť, ďalej boj proti pravicovému oportunizmu, revizionizmu, antikomunizmu a na poslednom mieste i dogmatizmu. Vo výučbe boli vo zvýšenej miere uplatňované závery z rokovaní ÚV KSČ. Podmienka dokončeného stredoškolského vzdelania (maturita) zostala pri prijímaní na školu zachovaná, i keď po schválení zložkami ÚV KSČ boli naďalej možné jednotlivé vý-

²⁸ Národní archiv ČR, fond ÚV KSČ, VŠP ÚV KSČ, bal. č. 85, str. 1, Zasedání Vědecké rady VŠP ÚV KSČ. Teze návrhu koncepce budování VŠP ÚV KSČ v Praze, 4. 11. 1971.

nimky. Katedry, ktoré boli konštituované v priebehu 60. rokov (sociológie, teórie riadenia, dejín politických teórií, súčasných politických systémov), zanikli. Nezanikli však samotné disciplíny. Výučbu týchto vedných odborov a predmetov zabezpečovali ostatné katedry.

Predsedníctvo ÚV KSC súhlasilo so zriadením Fakulty VŠP ÚV KSC v Bratislave od 1. septembra 1971. Prvý ročník vysokoškolského štúdia bol otvorený o rok neskôr (1. septembra 1972). Fakulta bola vytvorená na platforme Ústrednej straníckej školy ÚV KSS, ktorá vyvíjala činnosť už od roku 1948. Personálne a hospodárske otázky spojené s budovaním a činnosťou fakulty zabezpečoval ÚV KSS. V čele vedenia fakulty stál dekan a dvaja prodekan (pre pedagogickú a vedeckú činnosť). Do funkcie dekana bola predsedníctvom ÚV KSC menovaná Jolana Herzková, doterajšia riaditeľka Ústrednej straníckej školy ÚV KSS v Bratislave a dlhoročná učiteľka predmetu „výstavba strany“. Rovnako ako na VŠP došlo i na jej fakulte ku zriadeniu vedeckej rady.

Hlavnou úlohou školy bola výučba vo vysokoškolskom štúdiu (dennom a diaľkovom), v špecializovaných krátkodobých kurzoch a od roku 1980 tiež v postgraduálnom štúdiu a štúdiu vedeckej aspirantúry k získaniu hodnosti kandidáta vied (CSc.).²⁹ Výučba bola organizovaná podľa programov VŠP s prihliadnutím na potreby ÚV KSS (fakulta zaistovala výučbu v krátkodobých kurzoch organizovaných na základe uznesenia ÚV KSS). V Bratislave sa začali prednášať rovnaké hlavné odbory (marxistická filozofia, politická ekonómia, vedecký komunizmus, teória a prax výstavby strany, dejiny KSC, KSSZ a medzinárodného robotníckeho a komunistického hnutia) a doplnujúce predmety (národné hospodárstvo a hospodárska politika KSC, štát a právo, kultúrna politika a jazyky) ako v Prahe. Ďalej sa vyučovala medzinárodná politika, dejiny politických teórií a politických systémov, žurnalistika, teória propagandy, rétorika, pedagogika dospelých, sociálna psychológia, sociológia politiky, teória riadenia, logika a vybrané kapitoly dejín slovenského a českého národa. Výučba bola organizovaná tak, že poslucháči absolvovali v I.-VI. semestri spoločný základ štúdia a v VII.-VIII. semestri špecializovanú výučbu ideologického, hospodárskeho a politického smeru. Učebné plány štvorročného denného a päťročného diaľkového štúdia, ako aj plány vedeckej činnosti katedier, boli schvaľované spolu s plánmi VŠP sekretariátom ÚV KSC. Personálne bola výučba a vedecká činnosť fakulty zabezpečená vnútornými kapacitami školy a externistami. Výber a rozmiestnenie poslucháčov sa riadilo zásadami platnými pre VŠP. Na štúdium na fakulte sa mohli prihlásiť uchádzači z oboch republík.

V rokoch 1980 až 1987 činnosť školy významne ovplyvnilo uznesenie sekretariátu ÚV KSC ku „Správe o činnosti VŠP ÚV KSC a jej fakulty v Bratislave“ zo dňa 16. septembra 1980. Členovia sekretariátu požadovali zvýšenie kvality a efektívnosti práce VŠP jej tesnejším pripútaním k Ústrednému výboru KSC (!). Pre nedôslednosť v realizácii uznesenia došlo začiatkom roku 1983 ku zmene vo vedení školy. Václava Kveša vo funkcii rektora vystriedal učiteľ politickej ekonómie na VŠP Ladislav Novotný. Až po tejto výmene malo byť uznesenie sekretariátu z roku 1980 dôsledne rozpracované a jeho postupná realizácia sa stala „hlavnou orientáciou v činnosti vedenia školy“. Presadzovanie uznesenia ešte viac pripútalo školu a bratislavskú fakultu k ÚV KSC a ÚV KSS, upevnilo spojenie s ich oddeleniami, ako aj nižšími straníckymi zložkami. V informácii, ktorú v októbri 1984 predsedníctvu ÚV KSC predkladal tajomník ÚV KSC Josef Hav-

²⁹ Fakulta bola od roku 1988 školiacim pracoviskom vedeckej aspirantúry už v 8 vedných odboroch, čo vytvorilo predpoklady, aby aj Vedeckej rade Fakulty VŠP ÚV KSC bolo priznané právo udeľovať hodnosť doktora vied (DrSc.) a to v odboroch: história, vedecký komunizmus, marxisticko-leninská filozofia a politická ekonómia.

lín a rektor L. Novotný, sa v tejto súvislosti konštatuje: „*Veškerá činnost školy je orientována na důsledné zabezpečování potřeb strany a ÚV KSČ. Současně byl nastoupen kurs vyšší náročnosti na učitele i posluchače a celý kolektiv se soustřeďuje na postupnou realizaci závěrů sekretariátu ÚV KSČ k činnosti VŠP z 16. 9. 1980*“.³⁰ Došlo k reorganizácii vedeckej rady školy a jej fakulty. Vedecká rada VŠP ÚV KSČ bola doplnená o predstaviteľov oddelení ÚV KSČ, Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSČ, ale i štátnych vedeckých inštitúcií a vysokých škôl (podobne bolo zmenené zloženie kolégia rektora). Úpravy programov (obsahu) a organizácie výučby spočívali predovšetkým v širšom štúdiu dokumentov KSČ, materiálov stranických zjazdov a zasadnutí ÚV KSČ, ako i v rozšírenej politickej praxi poslucháčov v stranickom aparáte.

V roku 1983 bol vydaný nový štatút VŠP. Škola bola podľa štatútu vysokou školou univerzitného smeru s celoštátnou pôsobnosťou a súčasťou sústavy vysokých škôl ČSSR. Ústredný výbor KSČ, ktorý riadil VŠP, určoval celkové zameranie činnosti a organizáciu školy, stanovoval systematizáciu všetkých kategórií pracovníkov, schvaľoval personálne návrhy podľa tzv. kádového poriadku ÚV KSČ, zabezpečoval a kontroloval prevádzku VŠP. Škola bola rozpočtovou organizáciou ÚV KSČ, hospodárila so zverenými prostriedkami podľa zásad stanovených ÚV KSČ. Bratislavská fakulta bola rozpočtom zapojená na rozpočet Ústredného výboru KSS.

Zmeny, ktoré boli iniciované v septembri 1980, hodnotilo predsedníctvo ÚV KSČ v „Správe o činnosti Vysokej školy politickej ÚV KSČ a jej úlohách po XVII. zjazde KSČ“ zo dňa 6. januára 1988 pozitívne (samozrejme s konštatovaním, že sa nepodarilo prekonať všetky nedostatky a vyriešiť všetky problémy, na ktoré upozorňovala správa pre sekretariát v roku 1980). Svojím uznesením predsedníctvo zároveň schválilo nové učebné plány a experimentálne overenie nových výučbových programov vysokoškolského štúdia na VŠP. Išlo o tzv. prestavbu štúdia. Jej realizáciu vedenie školy pripravovalo tak, aby celková výučba prebiehala na základe novej koncepcie od 1. septembra 1988. Táto „prestavba“ spočívala v zapracovaní aktuálnych zjazdových záverov a zasadnutí ÚV KSČ i KSSZ do výučby. Týmto zámerom mali prispievať i aktívy s funkcionármi KSČ, KSS, štátu a spoločenských inštitúcií, praktické cvičenia a politická prax.

Z dôvodu skvalitňovania výučby pre zahraničných študentov (prebiehala od roku 1975) a štúdia v krátkodobých kurzoch sa na škole začal konštituovať Inštitút spoločenských vied (ISV) a Inštitút vzdelávania stranických kádrov (IVSK). ISV svojím uznesením schválilo dňa 6. januára 1988 predsedníctvo ÚV KSČ. Za vzor mu slúžila podobná inštitúcia v Sovietskom zväze, Nemeckej demokratickej republike a Bulharsku. Vzhľadom na špecifickosti tohto štúdia bol na VŠP ustanovený prorektor pre zahraničné štúdium a zahraničné styky, ktorý súčasne vykonával funkciu riaditeľa inštitútu. Počet prorektorov sa tým zvýšil na štyroch. Súčasne s Inštitútom spoločenských vied bol ako integrálna súčasť školy podľa sovietskeho vzoru založený Inštitút vzdelávania stranických kádrov. Inštitút mal prispieť ku zlepšeniu prípravy a realizácie krátkodobých kurzov a k podstatnému zvýšeniu ich kvality. Hlavnou činnosťou inštitútu bola politická príprava „nomenklatúrnych kádrov“ formou krátkodobých kurzov, príprava učiteľov Krajských politických škôl (KPS), propagandistov, metodické usmerňovanie KPS a príprava učiteľov ústavov marxizmu-leninizmu na štátnych vysokých školách. Výučba v krátkodobých kurzoch naďalej pokračovala tiež na fakulte v Bratislave, kde bol ustanovený prodekan pre krátkodobé kurzy, čím došlo k rozšíreniu počtu prodekanov na troch.

³⁰ Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, 02/1, zv. 119, a. j. 120, informácia číslo 7, str. 1-2, Informace o stavu plnění úkolů Vysoké školy politické ÚV KSČ, 15. 10. 1984.

Zánik školy

S nástupom Michaila Gorbačova do funkcie generálneho tajomníka ÚV KSSZ v roku 1985 sa v Československu začalo hovoriť o nevyhnutnosti zavádzania celkových reforiem. V materiáli pre rokovanie Vedeckej rady VŠP ÚV KSČ zo dňa 26. októbra 1989 sa k diskutovaným otázkam prestavby a demokratizácie československej spoločnosti konštatujú zo strany predstaviteľov „najvyššieho stranického učilišťa“ problémy: *Zatím se plně nepodařilo odstranit některé přežívající pocity nedůvěry k uskutečňovaným reformám, přestavbě stranické práce a novým způsobům uplatňování vedoucí úlohy strany. Ukazuje se potřeba hlouběji prodiskutovat a šířěji objasňovat vztah mezi třídním a všelidským, otázky politického pluralismu, právního státu, řadu problémů v souvislosti s přehodnocováním dějin KSSS, odhalováním tzv. bílých míst v historii KSČ a příčin vzniku věcných problémů na našem trhu. Objevují se obavy o osud socialismu v Polsku a Maďarsku, rozdílně jsou hodnoceny jednotlivé projevy přestavby i v Sovětském svazu*.³¹ Reformy sa mali dotknúť i systému štúdia na VŠP. Podľa členov vedeckej rady zmyslom a cieľom „prestavby“ výučby začatej 1. septembra 1988 bolo, aby poslucháči „poznali politiku KSČ v jednotlivých oblastiach spoločenského života včetně uplatňování její vedoucí úlohy, aby si osvojili leninský styl a metody práce, vnitřní život a výstavbu KSČ, aby si upevnili profesní návyky a morální stránky politického pracovníka, jako je umění jednat s lidmi, hlubokou oddanost věci socialismu, realizovaného strategickou linií XVII. sjezdu KSČ na principech marxismu-leninismu“.³² Z citátu vyplýva, že k žiadnym zásadným reformám sa na škole pristúpiť neplánovalo. Ak bola na pôde VŠP vyslovovaná nejaká kritika praktík vedenia KSČ, tak sa obmedzovala len na katedry, pracovné kolektívy a stranické skupiny. V širšej miere neprenikla ani na členské schôdze školských základných organizácií komunistickej strany alebo celozávodného stranického výboru a nedostala sa k širšej verejnosti. November 1989 tak zastihol VŠP ako skostnatelú súčasť aparátu KSČ.

Uznesením 2. schôdze výkonného výboru ÚV KSČ zo dňa 27. januára 1990 došlo k ukončeniu činnosti VŠP, vrátane fakulty v Bratislave k 31. augustu 1990. V prvej polovici roku 1990 zabezpečila VŠP ukončenie výučby v ročníkoch a zároveň uskutočňovala prípravy k ukončeniu svojej celkovej činnosti. Poslucháčom záverečných ročníkov a aspirantom bolo umožnené zložiť predpísané skúšky, ostatní sa vracali na svoje predchádzajúce pôsobiská. V tomto období sa postupne znižoval počet pracovníkov o tých, ktorí odchádzali na iné pracovisko. Niektorí narážali na ťažkosti pri hľadaní nového zamestnania. U všetkých bývalých učiteľov VŠP vystupoval problém využitia ich kvalifikácie a zároveň zložitost' s hľadaním vhodnej rekvalifikácie.

Z pôvodnej Ústrednej politickej školy KSČ, na ktorej v rokoch 1950-51, kedy jej činnosť vrcholila, pôsobilo len 12 inštruktorov a ktorej prednášky boli zo 70 % zabezpečované externistami, sa Vysoká škola politická ÚV KSČ postupne rozrástla v komplex s viac ako 280 učiteľmi a radom externistov, s rozsiahlym technickým a administratívnym aparátom. Na VŠP pôsobilo v závere jej existencie 284 učiteľov, z toho 34 profesorov, 91 docentov, 15 DrSc. a 172 CSc. Z tohto počtu pôsobilo na fakulte v Bratislave 102 učiteľov (11 profesorov, 31 docentov, 3 DrSc., 61 CSc.).

³¹ Národní archiv ČR, fond ÚV KSČ, VŠP ÚV KSČ, bal. č. 85, str. 5, Zpráva o činnosti Vysoké školy politické ÚV KSČ v Praze ve školním roce 1988-89, 26. 10. 1989.

³² Národní archiv ČR, fond ÚV KSČ, VŠP ÚV KSČ, bal. č. 85, str. 7, Zpráva o činnosti Vysoké školy politické ÚV KSČ v Praze ve školním roce 1987-1988, 27. 10. 1988.

Záver

Vysokú školu politickú ÚV KSČ obsahovo riadil, personálne budoval a hospodársky zabezpečoval ÚV KSČ. Škola mala od roku 1970 vymedzené postavenie oddelenia ÚV KSČ, čím sa v rámci aparátu komunistickej strany vyjadrovala právomoc a zodpovednosť rektora, prorektorov a ďalších funkcionárov VŠP. Rektor bol pozývaný a zúčastňoval sa rokovaní vrcholných grémií KSČ pri prerokovávaní otázok týkajúcich sa školy. VŠP úzko spolupracovala s oddeleniami ÚV KSČ, predovšetkým s ideologickým (pri riešení obsahových otázok) a s organizačno-politickým oddelením (ak šlo o personálne otázky). V „Správe o činnosti Vysokej školy politickej Ústredného výboru KSČ“ za rok 1980 sa v kapitole o riadení školy uvádza: „*Náročným úkolom školy a fakulty musí odpovedať spôsob a styl dlhodobého i operatívneho riadenia. Základným cieľom riadenia školy je neustále školu i fakultu prímkykat k práci a činnosti ústredného výboru strany, zabezpečovať dôsledne výchovu kádrů a vedeckou činnosť školy ve smyslu usnesení a rozhodnutí orgánů ÚV KSČ*“.³³ Profil VŠP sa tak vytváral v súlade s politikou komunistickej strany. Škola bola jedným z prostriedkov KSČ pri presadzovaní stranického vplyvu na úseku spoločenských vied. VŠP neovplyvňovala len činnosť katedier marxizmu-leninizmu na štátnych vysokých školách, ale i spoločenskovedné inštitúcie akadémie vied. Do ČSAV boli z podnetu ÚV KSČ vysielaní pracovníci VŠP, aby tu zastávali vedúce funkcie v spoločenských vedách. Táto tesná zviazanosť VŠP s vedením KSČ (predovšetkým po roku 1970) vylučovala, aby škola pracovala ako akademické pracovisko. Plnila len funkciu ideologického apologéta rozhodnutí KSČ. Schvaľovanie všetkých obsahových i organizačných otázok činnosti školy Ústredným výborom KSČ, jeho oddeleniami i jednotlivými funkcionármi, obmedzovalo a v dobách normalizácie priamo znemožňovalo účinnosť pedagogickej i vedeckej činnosti.

Pri hodnotení Vysokej školy politickej ÚV KSČ však musíme i diferencovať, nehovoriť o škole ako celku. Významným predelom časového obdobia, v ktorom VŠP vyvíjala činnosť, boli nepochybne roky 1968-1969. Zvlášť významné je obdobie od založenia školy do roku 1969.

VŠP bola založená na ideových pozíciách stalinizmu. Ten v roku 1956 zažil prvý vážny otras nielen v spoločnosti ako takej, ale aj na pôde školy. Časť učiteľov sa vtedy dopracovala ku kritickým pohľadom a dosiaľ jednotný učiteľský kolektív sa rozpadol na stalinistov a antistalinistov. Antistalinistický tábor časom výrazne prevážil, z jeho radov vzišli významné osobnosti spoločenských vied, ktoré na strane stalinistov chýbali. Pedagogická i vedecká činnosť školy mala od jej začiatkov vzostupnú tendenciu. Najvyššiu úroveň škola dosahovala v rokoch pred normalizáciou, kedy sa menila koncepcia výučby, kedy sa jej obsah najviac približoval štátnym vysokým školám, kedy sa zavádzali nové odbory a disciplíny, prijímali moderné teórie z oblasti spoločenských vied. Jaroslav Kľofáč aktívne zasiahol do procesu obnovovania sociológie v Československu a na vysokej škole politickej založil prvú katedru sociológie od doby zákazu tohto odboru v roku 1949. Filozof vedy Miloslav Král tu založil katedru teórie riadenia. K najlepším katedrám patrili historické a ekonomické katedry, katedra teórie riadenia, sociológie, politológie. Naopak k najhorším, najdogmatickejším, patrila katedra výstavby strany, filozofie, medzinárodných vzťahov.

Do prijatia nového zákona o vysokých školách v roku 1966 (zákon č. 19/1966 Zb.), Vy-

³³ Národný archív ČR, fond ÚV KSČ, VŠP ÚV KSČ, bal. č. 86, str. 39, Zpráva o činnosti Vysoké školy politickej ÚV KSČ, október 1980.

soká škola politická ÚV KSČ nebola súčasťou vysokoškolského zákona. Postavenie Vysokej straníckej školy pri ÚV KSČ bolo riešené samostatným vládny nariadením č. 97 Zb. zo dňa 27. novembra 1953, resp. zákonným opatrením č. 86/1961 Zb. zo dňa 9. augusta 1961 o Vysokej straníckej škole-Inštitúte spoločenských vied pri ÚV KSČ, ktoré často nebolo i samotným ministerstvom školstva a kultúry rešpektované. Až zmeny v programe výučby, ktoré boli spracované na základe straníckych uznesení a formálne v súlade s vtedy pripravovaným zákonom o vysokých školách, mali odrážať spoločenský význam postavenia a úlohy Vysokej školy politickej ÚV KSČ a jej absolventov. Realizáciou všetkých zmien programu štúdia sa VŠP mala dostať plne na úroveň štátnych vysokých škôl. Už v októbri 1965 predsedníctvo ÚV KSČ konštatovalo, že škola sa úrovňou práce a vyspelosťou učiteľského zboru vyrovnáva štátnym vysokým školám (ako príklad sa uvádzala skutočnosť, že veľká časť zborníkov a publikácií vypracovaných učiteľmi školy, sa na štátnych vysokých školách používala ako učebnice). V novom zákone o vysokých školách bol preto zaradený paragraf, ktorý vymedzoval postavenie Vysokej školy politickej ÚV KSČ ako jednej z vysokých škôl, i keď špecifickejšou tým, že bola riadená ÚV KSČ. O odstránenie zásadných výnimiek z vysokoškolského zákona usilovalo Hüblove vedenie tak, aby sa VŠP čo najviac približovala štátnym vysokým školám. K tomuto cieľu smeroval aj návrh prestavby VŠP. Nový názov školy, vytvorenie fakúlt a čiastočne i poslanie školy pripomínalo Vysokú školu politickú a sociálnu, ktorá vyvíjala svoju činnosť v povojnovom období (zrušená bola v roku 1949). Absolventi i zamestnanci VŠP hrali významné úlohy v reformnom procese roku 1968 a to v celoštátnom meradle i na regionálnej úrovni, boli potom vylučovaní z KSČ.

Nástup normalizácie znamenal zastavenie tvorivého vývoja šesťdesiatych rokov. Školu opäť ovládlo stranícke poručníctvo a duch formalizmu. Direktívy ÚV KSČ verejne nikto nespochybňoval, ani nekriticizoval. Jednotlivé prednášky i ďalšie formy výučby boli poznamenané nekritickej obhajobou straníckych uznesení, abstraktnými frázami, poučkami a prázdny memorovaním. Zvlášť sa to prejavilo v oblasti spoločenských vied, ktoré mali plniť uznesenia zjazdov a nepripúšťať samostatné myslenie. Mnohí z bývalých učiteľov školy zatiaľ našli cestu k politickej opozícii, stali sa signatármi Charty 77 alebo spolupracovníkmi disentu, ako napríklad Milan Hübl, Miloš Hájek, Zdeněk Jičínský, Miloslav Král, Jan Křen a ďalší.

VŠP zo začiatku nemohla poskytovať vzdelanie adekvátne štátnym vysokým školám, i keď sa v priebehu päťdesiatych rokov o to usilovala. Kritériom tu nemôže byť formálna stránka (štruktúra školy a organizácia výučby), ale obsahová, to znamená odborná úroveň prednášanej látky. Na vysokoškolskú úroveň sa dostali niektoré odbory zastúpené na VŠP až v šesťdesiatych rokoch a to predovšetkým odbory spoločenskovedné, hlavne československé a všeobecné dejiny, dejiny politických teórií, politológia, sociológia, ďalej teória riadenia a niektoré ďalšie. V období normalizácie prevládol prvok memorovania nad prvkom poznávacím, pretože ciele výchovno-vzdelávacieho procesu sa chápali stereotypne. Bol to koniec koncov dôsledok toho, že škola pripravovala komunistických pracovníkov a funkcionárov pre direktívno-administratívny systém riadenia.